

ԿՐԾՆԱԿԱՆ

ՊԱՐԿԵՇՏ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Կիր. Բարեկ. Վարադադ Խոյի) (Ռ. Կորեթ, Ժ. 18—ԺԱ 10)

Իր սէրն ու սիրտը իր իտէալին լծորդած գործիչին հոգին երկինք մըն է, մերթ պայծառ՝ արեւադղ կամ աստղադարձ, մերթ ամպամած և փոթորկալոյզ, ու յաճախ նոր բարութիւններու յոյսերով ծնածանուած։

Աշխարհի վրայ բան մը ըրած, գործ մը կատարած ըլլալու, այս կեանքէն իբրեւ ատուան մը անցած կամ անոր մէջ իբրեւ աւելորդ բեռ մը ընդ քար շարած չըլլալու զգացումը աղբիւր է իրեն համար արդար և անստիկ բերկրանքի, որ ամբողջ իր գոյութիւնը կը լուսաւորէ։

Բայց ընդ միշտ անխառն չէ այդ բերկրանքը. իր գործին մէջէն կարծես նոյն իսկ երբեմն ինքնին գոյացած կամ ստեղծուածն անոր շուրջը յարուցուած զժպիտի վիճակներ եւ զժողովրդի մեծեր երբեմն այնպիսի լկիւն սաստկութեամբ կը ցնցեն զինքը, որ ամբողջ էութեամբ ամբողջ կը մասնաճի բուռն խռովքի։

Ի՞նչ զորութեան մէջ ալ լինի սակայն, չի կրնար ան իր սէրը խզել իր գործէն. չի կրնար ուրանալ իր իտէալը։ Անոր մասին անողորմ նախանձ մը, հզօր և բարի իղձ մը՝ չթողելու որ զոհ երթայ ան չար դժատեմներու՝ կը տոչորէ զինքը անվերջ։

Այդպիսի պահերուն, փոթորիկն է որ կը գոռայ իր մէջ. մէկ կողմէ սուրբ ցատում մը՝ զոր հազիւ կրնայ սահմանափակել իր իսկ ներսէն ելած հեգնանքին ծիծաղը, և միւս կողմէ այրող վիշտը՝ որ հետզհետէ աւելի կը խորանայ և կը տարածուի իր մէջը, և հաւուր մտահոգութիւններով կը չարչարեն իր հոգին։

Կը խօսի ինքն իրեն հետ, իբրեւ թէ վերստուգումի մը ենթարկելով իր կատարած ջանքերը՝ ի սպաս իր մտափայտին իրազօրծման. ինչո՞ւ, անձն իմ, այս անաւերկալ վրիպումը քու մաքուր յոյսերով՝ իրենց սուրբ նպատակէն, որուն համար չի խնայուեցան ո՛չ անկեղծութիւն և ո՛չ կամքի ոյժ, որպէսզի մօտեան անոնք իրենց սեւեռակէտին՝ ինչպէս ամբիծ կոյս մը իր

անարատ փեսային՝ Փորձութեան ոգի՞ն էր արդեօք որ օժի պատրանքով ներս սողուէ կելով մեր երազներուն երջանկութեան դըժբախտէն՝ իր խաբէութեան թոյնը որսկեց դարձեալ միամիտ սիրտեղէն ներս, ըսեալ՝ կախարդիկ խօսքերու ազդուութեամբ ըսելու համար անոնց խօսքեր, որոնք ճշմարտութիւն չէին և չէին կրնար ըլլալ երեքը։ Ո՞ր հողեր բերին նետեցին այդ գարշ որումները՝ արցունքով և քրտինքով, տրտում թերեւ բայց անվարան հաւատքով սերմանուած, աչգերէ և մոլորտներէ քանիցս սանաւորուած և յստակուած ցորեանի այդ աղուոր ակօսներու մէջ, որ մերինն էին ու մերերը միայն պէտք է լինէին՝ յանուն Աստուծոյ և ճշմարտութեան։ Բայց ի՞նչպէս կրնային գտնուիլ միտքեր, բարի և ոսկի խորհուրդներու հաղորդութեամբը նախապէս հաղորդուած և սրբուած գլուխներ, որոնք չխղճէին հաւատք ընծայել յանուն իբր թէ փրկութեան իրենց առջև տարիւրդուած նորորիսակ սկզբունքներու և թիւր վարդապետութեանց, որոնք մենէ չէին քարոզուած բնա իրենց. ինչո՞ւ սիրտերը բացուէին ներշնչումներու՝ անձանթ ոգիով իրենց եղած ազդուներու, որոնք չէին եղած սակայն իրենց աճումի շրջաններուն սնուցիչ ոյժը. և ինչո՞ւ վերջապէս անասունն պատրիշ պատգամներու, որոնք երբեք չէին աւետարանուած իրենց, իբրեւ փնասակար ուսուցումներ։ Ո՞վ համոզեց այդ անոյ չհոգնները, կարծել տալու համար իրենց թէ խօսքի ճարտարութեան և ճառերու ճամարտկութեան մէջ է մանաւանդ որ. կը յայտնուի ճշմարտութիւնը, կրօնքի և բարոյականի զիտութիւնը, քան թէ ապրուած առաքինութեանց և կեանքի նուիրումի մէջ։

Բայց ինչ որ ամենէն աւելի կը տանջէ զինքը, այն կասկածն է զոր կը կարծէ թէ իրենները, մինչև երէկ իր համախոհներն ու սրտախիցները, ունեցած են իր անձնազոհութեանցը անկեղծութեան մասին. ի մասին իր կամաւ յանձն առած նւթական և կենցաղական զրկանքներուն, որոնց մէջ իր դիտումը եղած է որ միշտ՝ իր խոնարհութեամբ իրենց բարձրացումը միայն։ — Բայց ստո՞յգ է թէ անարժէք է որ և է իր կամ գործ՝ որ ձրի կը տրուի կամ կը կատարուի առանց փոխարկութեան...

Իր այնքան տաժանքներուն իսկապէս

անշահախնդիր հողիէ մը բղխած իր տաղ-տապանքներու մարքութիւնը շահագիտական նկատուածներով արատաւորելու ձգտող այդ զագիր բերումը ծայրակէտին կը հասցնէ իր յուզումը. բայց, առանց դարձեալ նշովիլու իր գործն ու խոհալը, ընդհակառակն այդ ամէնուն մէջ արտապնդումի և անվատութեան մին քան զմիւսը քաջալերիչ առիթներ միայն տեսնելով, իբրեւ գաղափարական գործիչ, որ կը սիրէ իր գործը, կը զբաւուր իր գիտակցութեան բոլոր զօրութեամբը. «Գոյ յիս ճշմարտութիւն Քրիստոսի»։ Ինչ որ ալ բռնեմ մարդիկ, իրեն հետ է Աստուծոյ վկայութիւնը։ Ու աւելի ջիւրմփարկումով կը նետուի ասպարէզ։

Պարկեշտ մտահոգութիւններէ վերջ անգործած է իր խղճը. ահա՛ իր կոչումին մարդը, ճշմարիտ գործիչը։

Թ. Ե. Գ.

Մ Ե Ի Խ Ա Ձ Ը

(Կեր. Վարդապետի)

(Գաղ. Զ. ԺԳ. 18)

Ո՞վ է՛ ունի իր խաչը. կարեւր է՛ ցոյց տալ քրիստոնեայ մը, Աւետարանի կեանքին հետ հողով հաղորդակցութեան մէջ եղող հաւատացեալ մը, որ շունենայ զայն, իր յոյսերուն, իր վիշտերուն, իր իղձերուն, իր միտքարութեան, իր հաւատքին և սիրոյն այդ նշանը։

Անձին և պարագային համեմատ՝ մերթ մին է՛ ան և մերթ միւսը այդ ամենն, ու առ հասարակ ամէնքն ի մի՛ անոնց համար որոնք կը հաւատան թէ՛ Քրիստոնէութիւնը ցնորք մը է՛, և որոնք վարժուած են այլ ևս խորհելու թէ՛ առանց անոր՝ կեանքը անխմստ բան մըն է՛ իր ամբողջութեանը մէջ, աննպատակ և ապարդիւն ժամավաճառութիւն բոլորովին։

Նա՛ որ քրիստոնեայ է՛ ծնած և մեծցած, աշխիքն խաչին խորհուրդով սնած և զօրացած, բայց յետոյ կորսնցուցած է՛ անոր զգացումն ու մտածութիւնը, ամենէն դժբախտ մարդն է՛, որ չգիտեր թէ՛ ո՛ր կը տաքին զինքը իր քայլերը աշխարհի ճամբաներուն վրայ։

Ու ինչ որ քրիստոնեայ անհատին համար ճիշդ է՛, ճիշդ է՛ նաեւ՝ աւելի լայն համեմատութեան մը վրայ՝ քրիստոնեայ

ազգերուն համար, այն հաւաքական անհատականութեանց համար, որոնց մէջ քրիստոնէութիւնն է՛ որ ամենէն աւելի դրած է՛ մշակում և է՛ ինքնութեան, գիտակցութեան, աշխիքն ազգային ինքնակացութեան և ինքնաճանաչութեան զգացումը։

Ըստ այսմ ամէն ազգ ունի իր խաչը, իբրեւ իր ճակատագիրը, իր կոչումը, իր նկարագրին խորհուրդը մարմնացնող և սնծանաւորող նշանը։ Մենք ևս, ուրեմն, անպայման ունինք մեր խաչը. ունեցած ենք զայն ցարդ, ունինք զայն այժմ, և պիտի ունենանք ընդ միշտ։ Մարդարեւ պատեալ է՛ մէջ — «Ըստ աւուրց փայտին կենաց եղիցին աւուրք ժողովուրդեան իմոյ» — կարծես մեզի՛ ուղղակի մեզի խօսող իմաստ մը կայ. պիտի ապրինք՝ ցորչափ խաչը ապրի մեր մէջ, կամ ցորչափ մենք ապրինք իրեն համար։

Ուսով իսկապէս եղանք ազգ, և խաչով պիտի շարունակենք մեր գոյութիւնը դարերու մէջէն իբրեւ ազգ, Մեր պատմութիւնը և ամէն ինչ որ մեր ազգային հոգին կ'արտայայտէ, զայդ՝ զայդ միայն կ'ապացուցէ։ Այս ճշմարտութեան դէմ յարուցուած առարկութիւնները ամէնքն ալ՝ առ նուազն՝ դանդաշանք են մտքի։

«Հայ քրիստոնեայ»։ սխալ է՛ այս դուրգորգութիւնը. աւելորդ է՛ երկրորդ բառը. պէտք է՛ բռնել լոկ Հայ. զի թէ՛ ամէն քրիստոնեայ՝ Հայ է՛, բայց ամէն Հայ՝ քրիստոնեայ է՛. առանց քրիստոնէութեան զաղափարին՝ անխմստ է՛ Հայութեան գաղափարը։ Այս դատումը նոյնքան խստուածութեամբ ճիշդ է՛ թերեւ ուրիշ ազգերու կամ շատ ազգերու համար. բայց բովանդակապէս ճիշդ է՛ մեզի համար. որովհետեւ թէ՛ և ամէն ազգ իր խաչը ունի՛ ինչպէս բնիք, բայց մենք մանաւանդ ունինք մեր խաչը՝ ինչպէս պէտք է՛ քաջութիւնք երբեք խորհել և բռնել։

Մեր խաչն ալ, ինչպէս ամէնունը, քրիստոնէութեան խաչն է՛ անուշտ, բայց, վկայ մեր ազգային խղճմասնքը, ա՛յնքան շոյշնացուած ենք զայն մեր հոգիին հետ, ա՛յնքան տարածած ու ապրեցուցած ենք զայն մեր գոյութեան մէջ, ա՛յնքան ներկած ենք զայն մե՛ր ևս արիւնով, որ կարծես՝ ինչպէս Աստուածաշունչը հայերէնի՛ խաչն ալ մեր սրտի և հոգիին կեանքին է՛ թարգմանուած։

Մեր դրօշը, մեր մտադրարեւ պատկերն է՛ ան, ու իր տաղը՝ «Փառք Ա. Ուս»